

ЈЕДНА ОБИЧНА СРПСКА СУДБИНА, КРСТОНОСНА И ВЕНЦЕНОСНА

(Прилог тумачењу наслова књижевног дела из
лексиколошке и лингвокултуролошке перспективе)¹

Тумачење наслова Михаиловићевог романа *Пејтријин венац* може послужити као пример специфичног односа између основног (денотативног) и пренесених (конотативних) значења која се преплићу у делу и у његовим сижејним и идејним линијама. Реч из наслова асоцира неколико планова значења у разним културолошким контекстима, којима кореспондира наслов и сам текст романа. У раду се заснива методички приступ полисемији лексеме *венац* из наслова романа, при чему се инсистира на симболичкој вишепланости наслова.

Кључне речи: методика наставе српске књижевности, поетика наслова, полисемија лексема, лингвокултуролошки контекст, поетика симбола, Драголав Михаиловић (1930-), роман *Пејтријин венац*.

Тумачење наслова књижевног дела један је од најсложенијих и уједно најинспиративнијих аспеката методике наставе књижевности, али и подручје о коме је у нас мало писано (у русистници проблематици поетике наслова посвећено је неколико радова Р. Маројевића²). Наслов је и саставни део књижевног остварења, и његов издвојени, специфични део, који је „у извесном смислу супротстављен читавом делу”, али он истовремено „кореспондира са делом у целини: он је и израз дела, и саставни део његовог укупног значења. Тек сиже и наслов заједно дефинишу пишчеву поруку” (Маројевић 1989: 109). У

* kkoncar@mts.rs

¹ Рад је израђен у оквиру пројекта „Српска теологија у XXI веку: фундаменталне претпоставке теолошких дисциплина у европском контексту – историјска и савремена перспектива”, који финансијски подржава Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије (евиденциони број пројекта ОИ 179078).

² Предмет ових радова јесу превођење наслова Блокова поеме *Дванадцат* на руски језик, превођење наслова романа Ф. М. Достојевског *Подросток* на српски језик и превођење наслова Селимовићеве *Тврђаве* на руски језик. В. Маројевић 1989: 109–141.

формално-граматичком погледу наслов представља реч или групу речи без праве предикативне везе, синтаксички независну (Золотова 1973: 69–80). Пошто је наслов први путоказ читања и сталних реконфигурација значењских аспеката наратива, које настају у процесу читања (Iser 1992: 158–178), јасно је да у методичком приступу књижевном делу треба растумачити све његове семантичке, емоционално-дживљајне и експресивно-аксиолошке потенцијале, како би се у свести читаоца постигао онај утисак и деловање које је писац имао у виду. У случају неадекватног разумевања наслова читалац ће цело дело перципирати искривљено: због тога је неопходно да се при превођењу полази од примарне перцепције семантике наслова, укључујући и њене културолошке конотације.

Наслов књижевног дела постаје проблем за тумачење нарочито уколико је вишезначан. Овде није реч само о вишезначности речи од којих се наслов састоји (посебно имамо у виду пренесена и метафорична значења лексема које га сачињавају), него о актуализацији те вишезначности у односу на целину књижевног дела која је праћена и експликацијом његових функционалних и културолошких потенцијала.

Анализа наслова романа Драгослава Михаиловића *Петријин венац* може послужити као пример уочавања специфичног односа између основног (денотативног) и пренесених (конотативних) значења која се преплићу у делу, у његовим сижејним и идејним линијама. Као методички проблем овај наслов јавља се из разлога што се у њему укрштају денотативно и једно или више конотативних значења. Лексема *венац* поседује неколико планова значења којима кореспондирају и наслов и текст романа.

За анализу наслова Михаиловићевог романа неопходно је уочити да обе његове конституенте представљају симбол – „песничку слику која се далеко прелива преко свог основног значења и дифузно сугерира много идеја и емоција” (Живковић 1971: 481). Симбол *венца* садржи основно или примарно значење (денотација) и више конотативних значења. Многострукост значења или „поливалентност симбола” (Маројевић 1989: 142) је прва одлика о којој се мора водити рачуна при анализи, а друга је његова сталност, односно способност изазивања стабилних асоцијација код читалаца, од којих су за наше даље разматрање најбитније оне које проистичу из колективне слике света носилаца српског језика. С обзиром на то да се налази у композиционо повлашћеном положају, антропоним који је саставни део наслова овога дела такође носи значајан

симболички потенцијал. Име главне јунакиње Михаиловићевог романа не само што сугерира њен социјални статус (овај антропоним у XX веку више се не среће у урбаној средини), него представља и битну одредницу њеног идентитета: Петрија је, у складу са семантиком свога имена (исп. РАКИЋ 2004: 213–215), постојана као камен, а њена жртва јесте крајеугаони камен физичког и духовног опстанка српског националног бића (наиме, идентитет личног у овом роману истовремено се и губи и потврђује у општем, тако да у лику Петрије видимо типизацију српске жене из народа).

Основно значење речи *венац* у српском језику јесте „украшни предмет кружног или овалног облика, исплетен од цвећа, лишћа и сл. (или сличан предмет од метала, камена и др.)” (РСАНУ 1962: 507). Пођемо ли од тога значења, уочићемо контраст између језичко-стилских одлика дела (скоро стенографски забележено казивање полуписмене сељанке³ о доживљеном и виђеном са поруком о осуђености човековој на патњу и бол, о немоћи да пружи помоћ чак и своме најближем, о свеprisутности смрти, о трагичној усамљености бића људскога) и једног, рекло би се, „поетичног наслова”, који се асоцира са етнолошким слојем дела и у том контексту, са симболиком пољског цвећа сплетеног у венчиће. Руски књижевни критичар А. Турков констатује да роман представља „трагичан и предиван еп о њеном тескобном животу – прави Петријин *венац*” (ТУРКОВ 1978: 9). Слично томе, у критици објављеној у часопису „Новый мир” Г. Петрова наводи да „њена (Петријина) непретенциозна казивања звуче као легенде, сплићу се у прекрасан *венац*” (ПЕТРОВА 1978: 284). Могуће је да је ова последња интерпретација инспирисана композицијом дела као *силеша ѝрозних целина*⁴ које поседују новелистичку самостал-

³ Дело карактерише исповедни облик казивања у првом лицу, „каз” у терминологији руске формалистичке школе. Петријин говор одступа од књижевнојезичке норме – то је казивање у косовско-ресавском дијалекту, са синтаксичким обележјима говорног језика, са лексичким фондом који проистиче из социјалног статуса јунакиње (полусељанка, полурадница која живи далеко од града). У крајње озбиљно приповедање о драматичним и напетим збивањима уграђени су и хумористички пасажии, који оживљавају казивање, омогућавају предаха и чине упечатљивим све оно сурово и страшно што им претходи и следи (о одликама Петријиног израза в. ПЕРВИЋ 1979: 230–232; ЈОВАНОВИЋ 2011: 181–191).

⁴ Дело се састоји од четири композиционе целине које поседују новелистичку самосталност (*Пи воду и ћуши*, *Увеличане слике и досадне мачке*, *Лежи ми, сестиро, у крв да ти кажем која си и Велика ојасносћ и вешћа одбрана од вешћиице*) и једне дуже прозе (*Небески свирачи*), у којој препознајемо доста романескних одлика.

ност, обједињених истим наратором, истим начином приповедања догађаја, понављањем одређених мотива чије је смисаоно значење управљено ка истој, у основи суморној литерарној визији живота (мотиви смрти, болести, усамљености, напуштености, немоћи, вере у неминовност судбинских прелома и усуда). У прилог таквој интерпретацији иду и тумачења неких домаћих књижевних критичара: тако, Љубиша Јеремић запажа да „Петрија једнако прича исту причу у свим одељцима, да је њен *венац*, сплетен доиста од сличних нити. Али у сваком од одељака овог венца исте нити образују различиту шару, а сплет истих догађаја у различитим пресецима открива увек друкчији однос смисаоних акцената” (Јеремић 1985: 67), каогод што Владислава Рибникар уочава „*сйлишанье* мотива и тема којима се образује јединствено значење *Петријиној венца*” које проистиче из „психолошки мотивисаног избора предмета приповедања, увођења њених омиљених тема размишљања и њеног погледа на свет, ритма њеног говора и њеног језика, у којем се понављањем појединих речи и израза и њиховим узајамним осветљавањем образује јединствена лирска структура” (Рибникар 1985: 75).

Међутим, лексема *венац*, поред наведеног основног, има и друга пренесена значења („а. слава, симбол славе, и б. нешто што се добија као награда” РСАНУ 1962: 507). Опсег њених лексичких значења знатно је шири од понуђеног руског еквивалента *венок*. Према РСАНУ (1962: 507–508), *венац* је полисемична лексема са 19 издиференцираних значења, од којих су за нас потенцијално битна следећа: „2. у круг уплетени или нанизани разни плодови и др., сплет, ниска, низа, 3. а. низ лица, предмета или појава, распоређених обично кружно, б. скуп, низ, збир одабраних лица, предмета, догађаја, 7. а. царска, односно краљевска круна као знак владарског достојанства, б. (обично у мн.) круна која се ставља младенцима на главу приликом црквеног обреда венчања, венчило, 19. девичанство, девојачка невиност”. РСАНУ констатује и следеће фразеологизме: *шрнов венац* – ‘мучеништво, страдање’; *венчаши се мученичким венцем / йримиши, сйећи мученички венац* – ‘стећи славу мученика’ и *виши, ойлесиши венац нечему* – ‘прославити, похвалити некога/ нешто’ (1962: 509).

Венац (вијенац) је лексема црквенословенске провенијенције. У *Црквенословенско-руском речнику* Г. Дјаченка (ПЦСя 1993), поред значења ‘венок, корона, диадема, верх; на иконах: круг околу главы святого’, обрађена су преносна значења која се реализују у идиомима библијског порекла: „*венец лета* – круг лета, целый год (Пс. 64, 13), *венец жизни*,

правды – бессмертие, блаженство и слава на небе (Иак. 1, 12; 2. Тим. 4, 8), *венец живота* – царство небесное, вечное блаженство (*Буди верен до смерти, и дам ти венец живота* – Апок. 2, 10)⁵.

У преводу *Нової завети* на савремени руски језик, како се обавештавамо из *Симфоније*, лексема *венец* присутна је 18 пута (Мт. 27, 29; Мк. 15, 17; Јн. 19, 2, 5; Јаковљ. 1, 12; 1. Петр. 5, 4; 1. Кор. 9, 25; Филипљ. 4, 1; 1. Сол. 2, 19; 2. Тим. 4, 8; Откр. 2, 10; 3, 11; 4, 4, 10; 6, 2; 9, 7; 12, 1; 14, 14), док руско народно *венюк* налазимо на само једном месту, при помињању венчића од трава који се приносе на жртву Зевсу (Дап. 14, 13) (*Симфония* 1990: 641). Код јеванђелиста овом лексемом именује се венац од трња⁵, а он је, по тумачењу С. С. Аверинцева, представљао „не только причиняющее боль и притом некрасивое ‘украшение’ как орудие злой насмешки, но весьма вероятно, пародию на венец с расходящимися лучами, в эллинистической художественной традиции украшавший статуи Гелиоса и других божеств, а в эпоху римской империи присваивавшийся и статуям цезерей” (АВЕРИНЦЕВ 2004: 109). Трнов венац, како се обавештавамо код М. И. Чернишеве, у руској иконографској традицији приказиван је у сужеима *Прослављење крста* (венац од трња на крсту) и *Престіо љрићрављени* (трнов венац са десне стране Јеванђеља), док је око Спаситељевој главе изображаван знатно касније (од XVIII века), под утицајем римокатоличке традиције (ЧЕРНЫШЕВА 2006: 96–97). У апостолским посланицама сусрећемо се са пренесеним значењима лексеме *венац*, одн. *венец*, чије је извориште у античким обичајима везаним за награђивање победника на стадионима венцима од растиња, који се супротстављају награди за победу у духовној борби (карактеристично је да у хришћанској ликовној уметности налазимо низ приказа давања венца угодницима Божијим као посебне врсте примања у рај, или лебдења венца изнад главе светаца, или држања венца у рукама као знак духовне победе – исп. ЕП 2002: 353), тако да *венац* симболизује вечни живот, награду будућег века, као у примерима: „Блажен је човек који претрпи искушење, јер кад буде опробан примиће *вијенац живоша*, који Господ обећа онима који га љубе” (Јаковљ. 1, 12), „И кад се јави Архипастир примићете *вијенац славе који не вене*” (1. Петр. 5, 4), „Они <се боре> да добију распадљив *вијенац*, а ми *нераспадљив*” (1. Кор. 9, 25), „Добар рат ратовах, трку заврших, вјеру одржах. Сад ме чека *вијенац љравде*, који ће ми у онај Дан дати Господ, праведни судија” (2. Тим. 4, 8). У Откривењу светог Јована

⁵ О могућим тумачењима од које је биљне врсте био сплетен трнов венац који је био стављен на главу Спаситељу в. ЧЕРНЫШЕВА 2006: 91–95.

Богослова, слично, читамо: „Буди вјеран до саме смрти и даћу ти *вијенац живоша*” (Откр. 2, 10), „Долазим ускоро: држи што имаш, да нико не узме *вијенца* твога” (Откр. 3, 11), „И на пријестолима видјех двадесет и четири старјешине гдје сједе, обучени у бијеле хаљине, и са *вијенцима злашним* на главама својим” (Откр. 4, 4), „И видјех, и гле облак бијели, и на облаку сјеђаше Неко сличан Сину човјечијему, који је имао на глави својој *злашни вијенац*” (Откр. 14, 14).

Штари завеш на више места помиње „вијенац царски” (2. Сам. 1, 10; 2. Суд. 11, 12) као знак моћи и величанства (у пренесеном значењу исп. Пс. 21, 4; Пс. 89, 40; Пс. 132, 18; Јер. 13, 18; Јез. 21, 31). У преносном смислу, *венац* (у руском преводу, као и на претходно наведеним местима, употребљена је цсл. лексема *венец*, не рус. нар. *венок*) означава достојанство, част (Јов. 19, 9), мудрост (Приче Сол. 4, 9), седе косе (Приче Сол. 16, 31). Честите и побожне људе Бог овенчава милошћу и обиљем Својих дарова⁶ (рус. *венчает милостию и щедротами*) (Пс. 102, 4).

У хришћанској уметности *венац* се користио као симбол блаженства у царству небеском (на надгробним споменицима и рељефима), затим као симбол победе Христа над смрћу и грехом, коришћен је и у приказима Светих на иконама и реликвијарима у функцији ореола, као и у изображењима супружника, као знак светости њиховог брачног савеза (Ридигер 2013: 597–598).

Покушајмо сада да конотативна значења полисемичне лексеме *венац* повежемо са смисаоним акцентима Михаиловићевог романа.

Венац у значењу ‘украшни предмет кружног или овалног облика, исплетен од цвећа, лишћа и сл. (или сличан предмет од метала, камена и др.)’ се на симболичком плану асоцира са етнолошким слојем дела.⁷ Овај слој, међутим, у роману није нарочито наглашен (премда извесни догађаји јесу мотивисани предсказањима, сновима, врацбинама), његова радња добрим делом одвија се изван сеоске средине (Петрија је полусељанка-полурадница), а девојаштво као животно доба чији је венчић од пољског цвећа атрибут (као украс на главама девојака у ђурђевданским и ивањданским обредима, или као симбол младине невиности у свадбеним обредима) у јунакињином казивању заузима скромно место. Венчић од цвећа могао је да буде и атрибут погребних обреда, најчешће

⁶ Детаљније о библијској симболици венца в. у: Ракић 2004: 149.

⁷ О ђурђевданским и ивањданским венцима као обележју обредног комплекса пролећно-летњег циклуса код Источних и Јужних Словена детаљније в. Толстој, Раденковић 2001: 71–72.

приликом сахрањивања деце (Виноградова, Толстая 1994: 29–32). Петрија јесте изгубила оба детета, једно већ на порођају, али то су тек две у низу недаћа са којима се у животу суочила.

Венац је на симболичком плану, као што смо учили, везан за мучеништво, патњу, страдање, али и за славу будућег века у јудеохришћанском поимању. Мислимо да за тумачење Петрије као жене патнице, али и жене овенчане ореолом, има доста аргумената, и да оваквом интерпретацијом наслова целокупна симболика романа добија снажнију потврду.

Књижевноисторијски посматрано, Михаиловићев роман надовезује се на „патнички триптих” српског „високог реализма” који сачињавају дела *Пашница* Јакова Игњатовића, *Сељанка* Јанка Веселиновића и *Сео-ска учишћељица* Светолика Ранковића, само без њима својственог амбивалентног односа приповедача према јунакињама које су социјално репрезентативне, економски обесправљене, али морално инфериорне.⁸

Петријин венац у српској књижевној критици окарактерисан је као дело иновативно по композиционим и језичко-стилским одликама, по померању тежишта уметничког осмишљавања према ситном, свакодневном и интимном (Копривица 1976: 81–85; Первић 1978: 227–236), а главна јунакиња, педесетдогодишња Петрија Ђорђевић из Вишњевице, као хероина која је своја патничка искуства преобразила „у трагичну мудрост, у једине тренутке који јој доносе надмоћност и мир у њеној пустоши” (Јеремић 1985: 70).

Петријин животопис испуњен је недаћама, страхом, болешћу, страдањем и патњом која је изазвана смрћу деце или је последица одвећ замршених узрока у самој јунакињи, а често је њен живот и непосредно угрожен. Све епизоде имају трагичан завршетак: мучна и понижавајућа смрт оба детета и оба мужа („људи се кај мрцине распадају” (Михаиловић 1981: 293)), патња (епизоде са одузетим Витомиром и „шунтавим” Радованом), одбаченост и напуштеност (после Мисине несреће, по јунакињином признању, сви су јој окренули леђа – „изједанпут оћоравили, па ниједан не може да ме позна. Нико ми се не јави нит ми Бога назове [...]. Ништа од људи неће тако да те одвоји ко несрећа” (Михаиловић 1981: 154)). Ако су у Петријином животу и постојали некакви тренуци среће и хармоније, они су остали само у сећањима (поглавље *Увећане слике и досадне мачке*). И не знајући, дане једноставне и скромне девојачке среће провела је уз суморног кафеџију који се са животом „разви-

⁸ О овим остварењима и портретима жена патница у српској реалистичкој прози в. Милосављевић-Милић 2011: 461–474.

нуо”, а не тамо где се надала, у браку са Добривојем и потом Мисом. Пропаст њених нада одвија се у атмосфери опште пропасти рударског краја у коме живе јунаци романа. Сада, под старост, Петрија своди биланс свога животног пута: „Ники ми више не остаде. Никог више немам да ме разговори кад сам тужна. Ники неће да ме држи за руку кад будем умирала” (Михаиловић 1981: 298).

Доминантни мотиви у Петријином казивању јесу мотиви смрти, болести, усамљености. Описи смрти и болести налазе се на структурално најважнијим тачкама дела (Јанковић 1985: 27), преломним и са становишта Петријине судбине: смрт девојчице Милане, смрт првог детета на порођају, сцена умирања Мисине мајке, Мисини последњи тренуци у београдској болници, смрт прве свекрве, омрзнуте Веле Бугарке, смрт првог мужа, појаве умрлог Мисе у сновима, болест кћерчице, болест друге свекрве, Петријино тровање живом, отказивање руке, Витомирова загонетна болест, Милијанине компликације после порођаја. Петрија о свему приповеда једноставно и непосредно, са мноштвом детаља, чињеница, конкретно, у присном разговору, изражавајући се реченицама без украса, без интелектуалних лукавстава и намере да постигне литерарни ефекат, али њој су својствена и општија закључивања у духу кратких народских мудрости које сажимају тешка животна искуства. „Говор неуке, полуписмене жене постепено се оснажује до нивоа ауторског становишта које у некој асоцијацији може да подсети и на становиште библијског приповедача”, истиче Божо Копривица (1976: 83).

Приповедајући о суочавању са злом у животу, о патњи, губитку, поразу, самоћи, болести и смрти, Петрија испуњава читаоца топлим, светлим осећањем, поручује да вреди живети, а њена „племенита резигнација стоичког кова”, по запажању Владете Јанковића, „чини да и пораз у судару са силама живота буде на изванредан начин раван победи” (Јанковић 1985: 26). Тако се њен *шрнов венац* трансформише у *венац славе* (1. Петр. 5, 4), *венац мудрости* (Приче Сол. 4, 9), *венац вечности живоћа* (Откр. 2, 10). Вероватно највећа вредност овог Михаиловићевог дела проистиче из откривања виталности, оптимизма, тихе храбрости и приметне чврстине јунакиње, „њене способности да не клоне духом и да у својој старачкој напуштености уме још увек на прави начин да воли и да мрзи, да прашта и буде непоколебљива у омрази, да распознаје добре од злих, и најпоследње, да схвата и туђе невоље и да се, казујући их, милостиво односи према њима” (Јеремић 1985: 74). Своја патничка искуства она преобраћа у мудрост, чувајући истинску човечност и спо-

собност бескрајног, мада горчином осенченог саосећања са другима, и излазећи на крај са свим кључним стварима земаљског и духовног постојања. Иако у њеној свести има народског фатализма, празноверица, преплитања православља и паганизма, Петрија се у неким моментима уздиже до псаламско-пророчке беседе са Творцем и Промислитељем (детаљније в. Јеротић 1978: 90–95). Тако, уочи Мисине смрти она исповеда: „Твоја је последња, Господе, и ја морам да слушам. Ал много ми је тешко и није баш људски да ти одма све поверујем. Опрости ми, Господе, унапред те молим” (Михаиловић 1981: 283). А сећајући се своје кћерчице Милане, уздиже се изнад властите трагедије, молећи се за сав род људски – за милостиво похођење, опроштај и отпуштење грехова свих живих и уснулих: „Бог да прости нашу јадну децу. Бог да прости сви наши мртви и наши живи. Бог да нам прости оно што смо урадели и оно што нисмо” (Михаиловић 1981: 7). Петрија из Вишњевице својим животним искуством, својим „проласком кроз огањ и воду” (Пс. 56, 12) приближава се узвишеној духовности старца Зосиме из *Браће Караманових* који исповеда да је свако од нас одговоран *за све*, и за сваки грех људски, као и тананој молитви Десанке Максимовић која за све и свакога *шражи ђомиловање*.

Најзад, не и на последњем месту, запазићемо да *Петријин венац* представља својеврстан пандан Његошевом *Горском вијенцу*. У самом тексту Његошевог спева налазимо примере асоцирања венца са жртвом („Крст носити вама је суђено / страшне борбе с својим и с туђином – / тежак *вијенац*, ал је воће слатко”, 2348–2350) или са тријумфом („Овдје му је поготову / материјал к славном дјелу / и тријумфа дични *вијенац* / да му краси главу смјелу” – *Посветиа ђраћу оца Србије*, 11–12).⁹

Из спроведене анализе, поред закључака везаних за интерпретацију полисемичности кључне лексеме из наслова, проистиче и закључак да методика наставе треба да се бави и специфичном проблематиком везаном за тумачење наслова књижевног дела, што изискује лингвистичку, књижевнотеоријску и културолошку компетентност наставника.

Извори

Михаиловић 1981: Драгослав Михаиловић. *Петријин венац*. Београд: Српска књижевна задруга.

⁹ Стихове наводимо према: П. П. Његош 2005.

- П. П. Његош 2005: *Горски вијенац. Критичко издање. Текстологија*. Р. Маројевић (прир.). Подгорица: ЦИД.
- ПЦСя 1993: Г. Дьяченко. *Полный церковнославянский словарь*. Москва: Издательский отдел Московского Патриархата.
- РСАНУ 1962: *Речник српскохрватској књижевној и народној језика*, књ. 2. М. Стевановић (уред.). Београд: Српска академија наука и уметности.
- СПЯ1999: *Словарь русского языка*. т. 1. А. П. Евгеньева (ред.). Москва: „Русский язык” – „Полиграфресурсы”.

ЛИТЕРАТУРА

- АВЕРИНЦЕВ 2004: С. С. Аверинцев. *Переводы. Евангелие от Матфея. Евангелие от Марка. Евангелие от Луки. Книга Иова. Псалмы Давидовы*. Киев: Дух і літера.
- ВИНОГРАДОВА, ТОЛСТАЯ 1994: Л. Н. Виноградова и С. М. Толстая. Из словаря „Славянские древности”: веноч, *Славяноведение* 2, 29–32.
- ЖИВКОВИЋ 1971: Д. Живковић. Симболизам. У: *Јуџословенски књижевни лексикон*. Нови Сад: Матица српска.
- ЗОЛотоВА 1973: Г. А. Золотова. *Очерк функционального синтаксиса русского языка*. Москва: Наука.
- ЈАНКОВИЋ 1985: В. Јанковић. *Петријин венац Драгослава Михаиловића*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- ЈЕРЕМИЋ 1985: Љ. Јеремић. Казивања Драгослава Михаиловића о патњи и милости. У: *Петријин венац Драгослава Михаиловића*. В. Јанковић (прир.). Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 67–74.
- ЈЕРОТИЋ 1978: В. Јеротић. *Петријин ореол. Једна импресија*. *Савременик* 2, 90–95.
- ЈОВАНОВИЋ 2011: Ј. Јовановић. Приповедач као заточеник (особине казивача у роману *Петријин венац* Драгослава Михаиловића). *Philologia Mediana* 3, 181–191.
- ЕП 2002: *Енциклопедија православаља*, књ. 1. Калезић, Д. (уред.) Београд: Савремена администрација.
- КОПРИВИЦА 1976: Копривица, Б. Један живот испуњен страдањима и патњом. *Књижевна критика*, 6, 81–85.
- МАРОЈЕВИЋ 1989: Р. Маројевић. *Лингвистика и поезика превођења (међусловенски превод)*. Београд: Научна књига.

- МИЛОСАВЉЕВИЋ-МИЛИЋ 2011: С. Милосављевић-Милић. Патнички триптих – јунакиње српског реалистичког романа. У: *Жене: род, идентитет, књижевност*. Зборник радова са Петог међународног скупа „Српски језик, књижевност, уметност” (Крагујевац, 29-30.10.2010), књ. 2 Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет. 461–474.
- ПЕРВИЋ 1979: М. Первић. *Приповедање и мишљење. Видови савременог југословенског романа*. Београд: Српска књижевна задруга.
- ПЕТРОВА 1979: Петрова, Г. Д. Д. Михаилович, Венок Петрии. Пер. О. Кутасовой. Предисл. А. Туркова. Москва: Прогресс, 1978. *Новый мир* 10, 283–284.
- РАКИЋ 2004: Р. Ракић: *Библијска енциклопедија*. т. 1. Београд – Србиње: Православни богословски факултет Универзитета у Београду – Православни богословски факултет Универзитета у Источном Сарајеву.
- РИБНИКАР 1985: В. Рибникар. Уметност приповедања. У: В. Јанковић (прир.). *Петријин венац Драгослава Михаиловића*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 74–83.
- РИДИГЕР 2013: *Православная энциклопедия*. А. Ридигер (уред.) т. 7. Москва: Церковно-научный центр „Православная энциклопедия”.
- АНОНИМ 1990: *Симфония – именной и предметный указатель к Новому Завету*. У: *Новый Завет Господа нашего Иисуса Христа. В русском переводе с параллельными местами и приложениями местами и приложениями*. Bruxelles: Жизнь с Богом, 633–735.
- ТОЛСТОЈ, РАДЕНКОВИЋ 2011: С. М. Толстој и Љ. Раденковић. *Словенска митологија. Енциклопедијски речник*. Београд: Zepher Book World.
- ТУРКОВ 1978: А Турков. Предисловие. У: Д. Михаилович, *Венок Петрии*. Москва: Прогресс, 5–9.
- ЧЕРНЫШЕВА 2006: М. И. Чернышева. „Терновый венец”. In И. В. Бугаева (ред.), *Церковнославянский язык: преломление традиции в современной культуре* (91-98). Москва: Кругъ.

- ISER 1992: W. Iser. Lutajuće motrište i čitateljska svijest. U: *Suvremena teorija pripovijedanja*. V. Biti (ured.) Zagreb: Globus 158–178.

Ксения Кончаревич

Одна обыкновенная Сербская судьба, крестоносная и венценосная
(К вопросу об истолковании названия литературного произведения из
лексикологической и лингвокультурологической перспективы)

Резюме

Истолкование названия романа Д. Михайловича *Венец Петрии* может послужить примером специфического соотношения между основным (деннотативным) и переносными (коннотативными) значениями, которые переплетаются в произведении, в его сюжетных и идейных аспектах. Слово из названия ассоциируется с несколькими планами значения, с которыми корреспондируют название и сам текст романа. В работе обосновывается методический подход к полисемии лексемы *венац*, придающей символическую многоплановость названию романа.

Ключевые слова: методика преподавания сербской литературы, поэтика названий литературных произведений, полисемия лексем, лингвокультурологический контекст, поэтика символа, Драгослав Михайлович (1930-), роман *Венец Петрии*.